

PSYd0027
Analýza dat – kvalitativní
výzkum

Tomáš Řiháček

VÝUKA KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU

BC

- Základní principy kvalitativního výzkumu
- Základní dovednosti v kvalitativním výzkumu (tvorba designu, dat a vzorku, analýza, formulace výsledků)

MGR

- Seznámení s různými přístupy v kvalitativním výzkumu
- Rozšíření analytického repertoáru

PHD

- Důraz na reflexi epistemologických východisek, konceptuálního rámce a jejich role ve výzkumném procesu
- Publikační standardy v kvalitativním výzkumu v oblasti psychologie

EPISTEMOLOGIE

Pozitivistická, konstrukcionistická, participatorní

TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Psychologické a jiné teorie, senzitivující koncepty

METODOLOGIE (OBECNÁ)

Přístup v rámci kvalitativních metod, design studie

METODY (KONKRÉTNÍ)

Metody tvorby vzorku, tvorby dat, analýzy, validizace

UPLATNĚNÍ

Formulace, diseminace, implementace, orientace na poznání/změnu

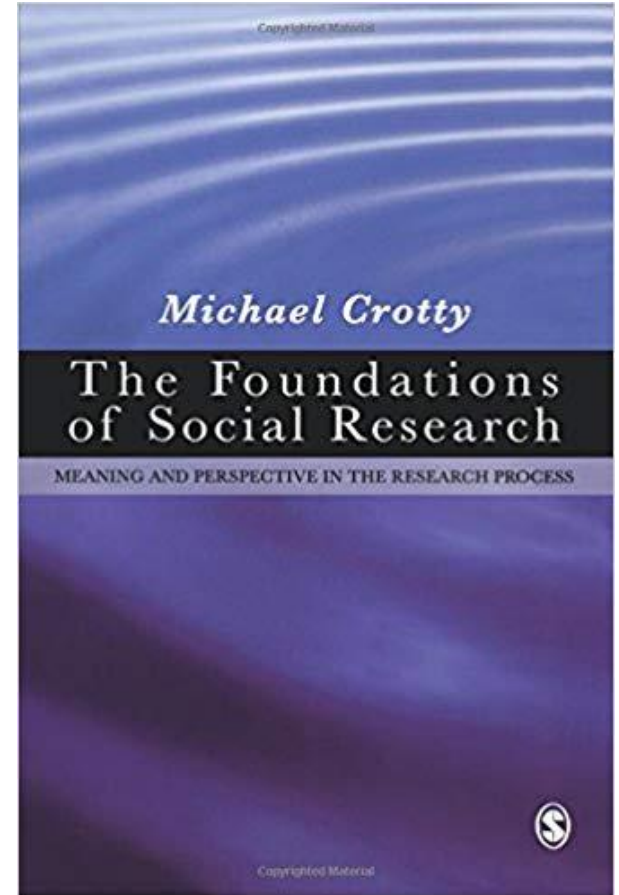
EPISTEMOLOGIE

Základní epistemologické postoje

- Objektivismus = věci existují jako významuplné entity nezávisle na našem vědomí a zkušenosti
- Konstrukcionismus = význam vzniká (je konstruován) v naší interakci se světem
- Subjektivismus = význam si vytváříme sami a přidělujeme/přisuzujeme jej objektům

Filozofické směry, které z nich vycházejí

- Positivismus/post-positivismus
- Konstrukcionismus/konstruktivismus
- Hermeneutika
- Kritický výzkum, feminismus, postmodernismus a post-strukturalismus

PŘÍKLAD: ZKOUMÁNÍ EFEKTU PSYCHOTERAPIE

- Jak definujeme cíl psychoterapie? Jak definujeme duševní zdraví?
(snížení deprese? nárůst životní spokojenosti? Klientem definovaný cíl?)
- Kdo posuzuje dosažení cíle/efektu?
(klient? terapeut? nezávislý expert? blízký člověk?)
- V jakých oblastech?
(symptomy? zdroje? klientem definované oblasti?)
- Kdo změnu navozuje?
(akce na straně terapeuta? procesy na straně klienta?)
- Jak chápeme změnu?
(kauzální vztahy? oddělování vlivu terapie od vlivu ostatních faktorů?)
- ...

→ volba designu a metod

SENZITIZUJÍCÍ KONCEPTY

- Senzitizující koncepty – původně popsané Blumerem (1954) – jsou obecnými pojmy, myšlenkami či perspektivami, které směřují pozornost výzkumníka k určitým jevům či aspektům zkoumané skutečnosti a umožňují tyto aspekty citlivěji rozlišovat
- Jsou proto účinnými nástroji, které – jsou-li výzkumníkem reflektovány – mohou stimulovat proces analýzy (Bowen, 2006; Charmaz, 2006)
- Nejsou-li reflektovány, stávají se zdrojem předpojatosti výzkumníka

SENZITIZUJÍCÍ KONCEPTY: PŘÍKLAD

- Jak adolescenti prožívají psychologické posuzování a diagnostiku v psychoterapii
- Tematická analýza, rozhovory se 14 ambulantními pacienty ve věku adolescence
- rozhovory strukturovány podle Bordinova konceptu pracovní aliance (Bordin, 1979)
 - shoda na cílech (*goals*)
 - shoda na prostředcích (*tasks*)
 - emoční pouto mezi klientem a terapeutem (*bond*)

Binder, P.-E., Moltu, C., Sagen, S., Hummelsund D., & Hølegersen, H. (2013). Unique Beings Undergoing Standard Evaluations – A Qualitative Study of Adolescents' Experiences of the Assessment Processes in Psychotherapy. *Journal of Psychotherapy Integration*, 23(2), 107–119.

SENZITIZUJÍCÍ KONCEPTY:

PŘÍKLAD

- Jak psychoterapeuti prožívají kontakt s depresivním klientem
- Zakotvená teorie, rozhovory se 30 terapeutů
- Výzkum vycházel interpersonálního pohledu na depresi (Francesetti & Roubal, 2013; Roubal, 2007): depresivní symptomy jsou považovány za individuální projev specifického vztahového jevu, na jehož společném utváření se podílejí klient i jeho vztahový protějšek (zde terapeut):
 - a) hluboké pouto, v němž druhá osoba je milována a vnímána jako nezbytná
 - b) selhání veškerého úsilí o dosažení této osoby
 - c) emocionální nepřítomnost druhé osoby ve vztahu

SENZITIZUJÍCÍ KONCEPTY: PŘÍKLAD

- Jak zvukové prostředí města spoluutváří prožívání obyvatel?

HLUKOVÁ TRADICE	TRADICE SONOSFÉRY
<ul style="list-style-type: none">• Nežádoucí zvuky• Eliminace hluku• Negativní emoční reakce obyvatel• Lineární perspektiva (člověk jako pasivní příjemce)	<ul style="list-style-type: none">• Zvukové prostředí jako celek• Ocenění pozitivní role environmentálních zvuků• Interakční perspektiva (člověk jako aktivní spolutvůrce)

HERMENEUTICKÝ KRUH

Každé porozumění je ovlivněno předporozuměním toho, kdo se snaží porozumět

INTEGRITY WITHIN QUALITATIVE RESEARCH

Concepts Re: Fidelity to Subject

Adequate Data:

Are the data adequate?

Principle: Fidelity is improved when data are collected from diverse sources that can shed light upon variations in the phenomenon as they are relevant to the study goals.

Concepts Re: Utility in Achieving Goals

Contextualization:

Are data contextualized and limits clear?

Principle: Considering findings within their appropriate context (e.g., location, culture, historical epoch) improves their utility.

Data Collection

Perspective Management in Data Collection:

Is the researcher perspective in data collection managed to enhance fidelity?

Principle: Fidelity is improved when investigators recognize and are transparent about the influence of their perspectives upon data collection and appropriately limit that influence to obtain clearer representations of their phenomenon—regardless of the researchers' direct experience with or standpoint in relation to that phenomenon.

Catalyst for Insight:

Can the data lead to insights relevant to the project goals when analyzed using the method under study?

Principle: Collecting data that are unconstrained and provide rich grounds for insightful analyses will maximize the utility of the research.

Perspective Management in Analysis:

Is the researcher perspective in data analysis managed to enhance fidelity?

Principle: Fidelity is increased when researchers consider how their perspectives influenced or guided their analysis (e.g., suspending, countermending, or consciously using their perspectives, depending on their approach to inquiry) in order to enhance their perceptiveness in their analysis.

Data Analysis

Meaning Contributions:

Are the findings meaningful contributions toward the project goal?

Principle: Using methods that enable a meaningful contribution in relation to the study goals increases utility.

Groundedness:

Are the findings grounded within the data that supports their understanding?

Principle: Fidelity is enhanced when findings are based within data that support understanding.

Coherence:

Are the meanings of findings coherent with one another?

Principle: Delving into differences within findings and explaining how they relate to one another will enhance the coherence within the findings and their utility.

FORMÁLNÍ POŽADAVKY

- **Samostudium** – tematické okruhy a literatura viz sylabus
- **Rozbor** vybrané kvalitativní studie
 - Vyhledejte libovolnou kvalitativní studii z oblasti tématu své dizertační práce
 - Text zašlete vyučujícímu a přineste s sebou na kolokvium
- **Kolokvium** jako rozprava nad studií s důrazem na následující otázky:
 - Jaká epistemologická a teoretická východiska autoři práce zvolili? Pokud nejsou explicitně pojmenována, z čeho na ně lze usuzovat?
 - Jsou zvolený postup, prezentované výsledky a závěrečná diskuze s těmito východisky konzistentní? Argumentujte, v čem spatřujete konzistenci či naopak nesoulad.
 - Jaký jiný přístup v rámci kvalitativního výzkumu by bylo možné pro zodpovězení dané výzkumné otázky použít? Jak by mohl vypadat postup a výsledky studie, pokud autoři tento přístup zvolili?
 - Jaké jsou limity dané studie? Které z nich a jak autoři studie reflektují? V čem byste navrhovali postupovat jinak?
 - V čem by bylo možné studii vylepšit, aby lépe odpovídala standardům reportování kvalitativního výzkumu?

Design: tradiční dichotomie

TRADIČNÍ DICHOTOMIE

KVANTITATIVNÍ

- usiluje o „objektivní“ poznání
- měření „existujících“ psychologických „veličin“ vedoucí k vysvětlení
- analýza se provádí pomocí statistických procedur

KVALITATIVNÍ

- poznání je spoluutvářené výzkumníkem
- generování nových konceptů umožňujících nové porozumění
- analýza se provádí pomocí interpretace

TRADIČNÍ DICHOTOMIE

NOMOTETICKÝ

- Usiluje o nalezení a popsání obecných zákonitostí, generalizuje na populaci
- Obvykle zkoumá malé množství proměnných na velkém počtu případů (osob, událostí, situací) (= extenzivní výzkum)

IDIOGRAFICKÝ

- Usiluje o kontextuální porozumění konkrétnímu případu
- Shromažďuje a zkoumá velké množství informací o jednom či několika málo případech (= intenzivní výzkum)

TRADIČNÍ DICHOTOMIE

KONFIRMAČNÍ

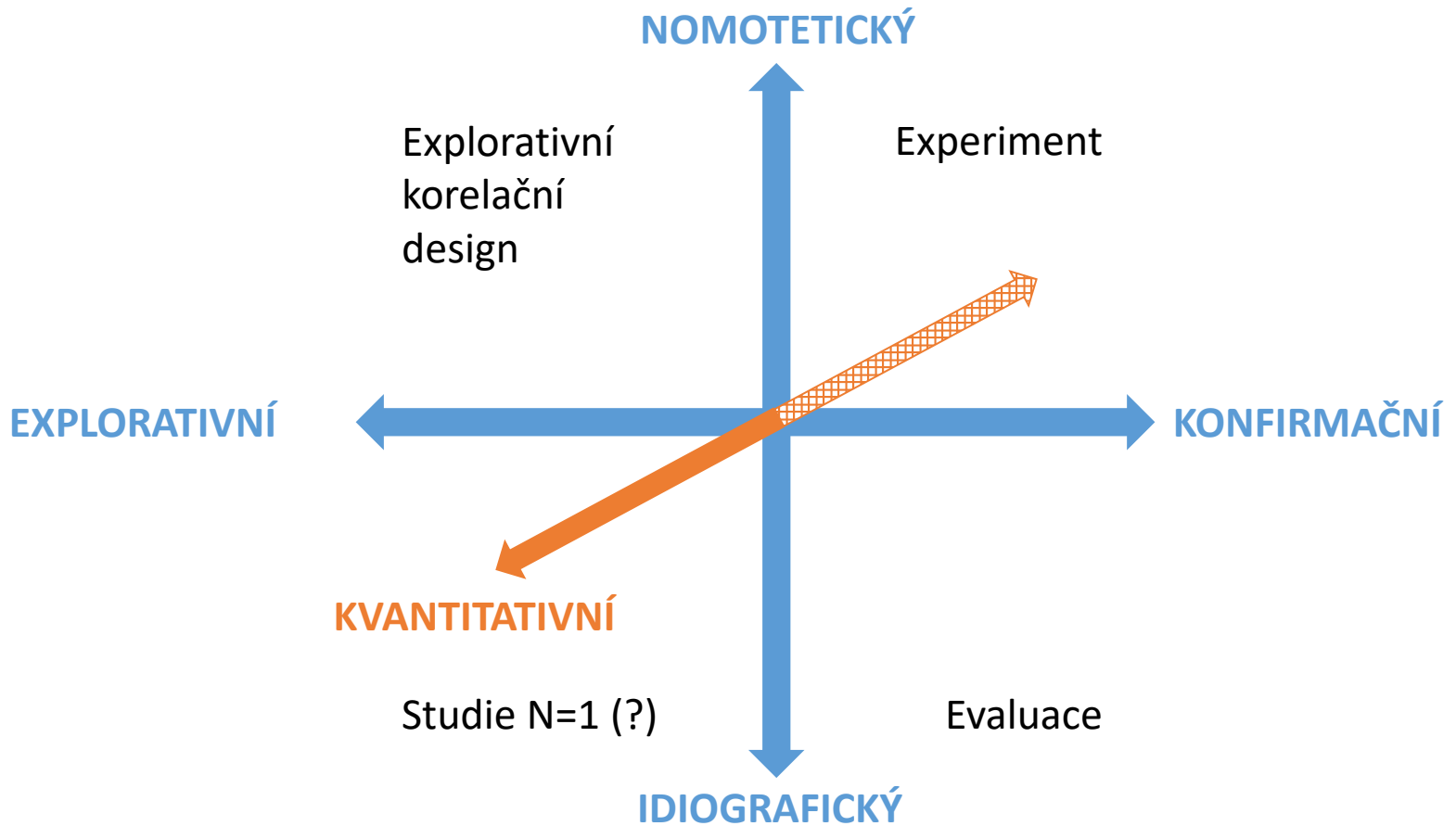
- Výzkumník k datům přistupuje s explicitním předpokladem (hypotézou)
- Cílem je ověřit či vyvrátit tento předpoklad

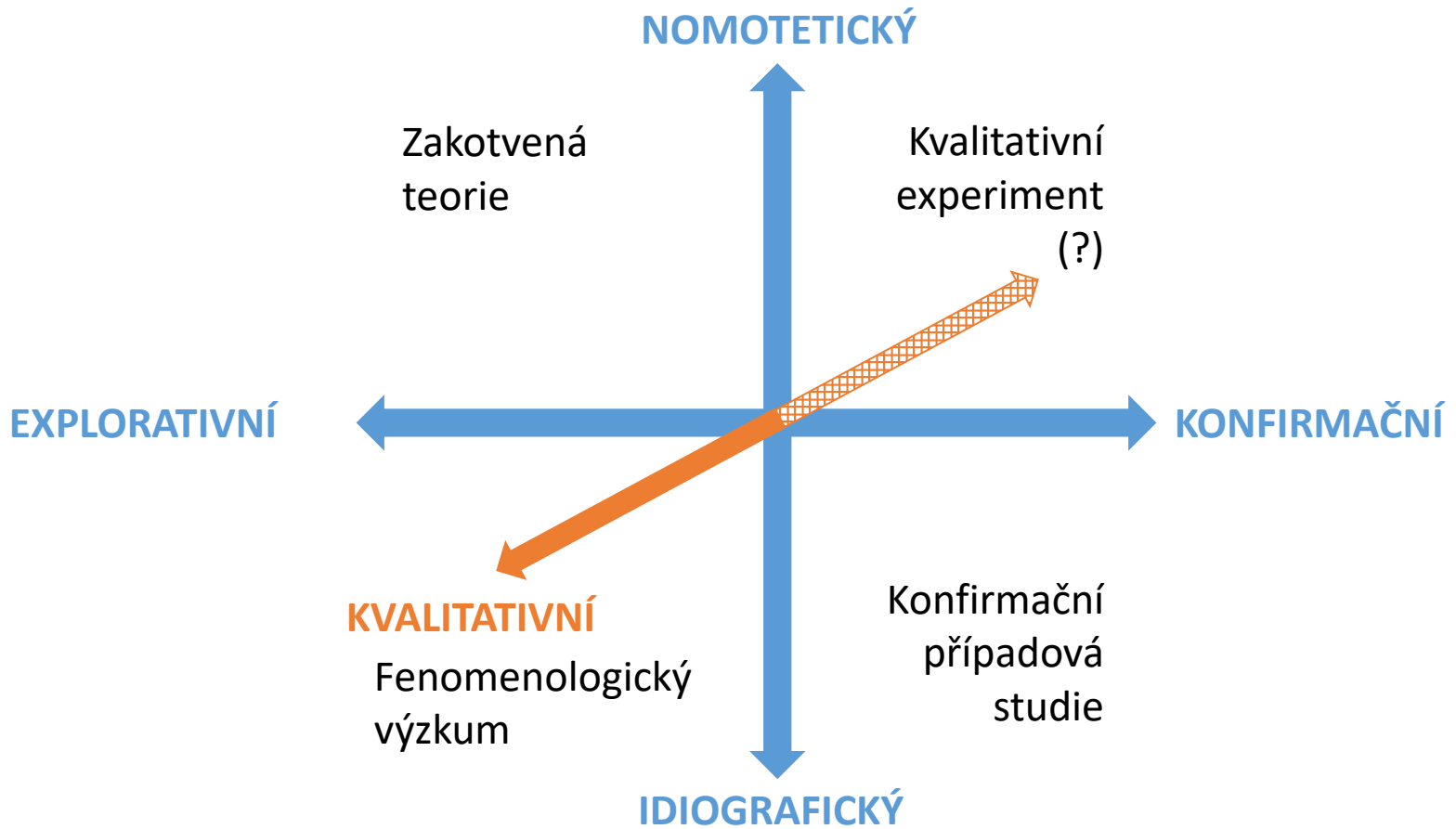
EXPLORATIVNÍ

- Výzkumník k datům přistupuje „bez předpokladů“
- Cílem je „odhalit“ a popsat strukturu dat, resp. formulovat hypotézy o zákonitostech

TRADIČNÍ DICHOTOMIE

- Základní
 - Laboratorní
 - Orientovaný na poznatek
 - ...
- Aplikovaný
 - Terénní
 - Orientovaný na změnu (akční, kritický)
 - ...

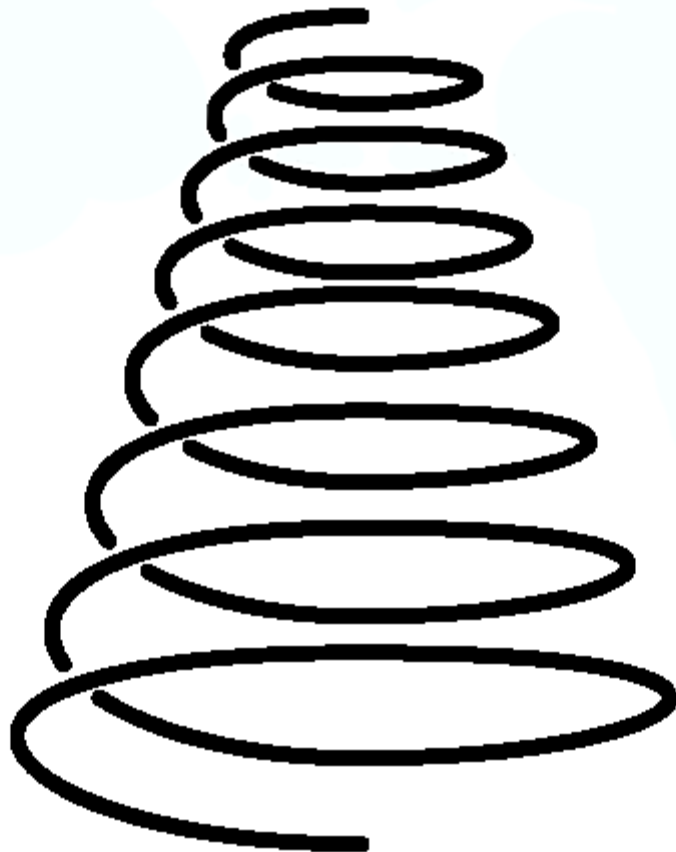

Proces analýzy

CYKlickÁ POVAHA ANALÝZY

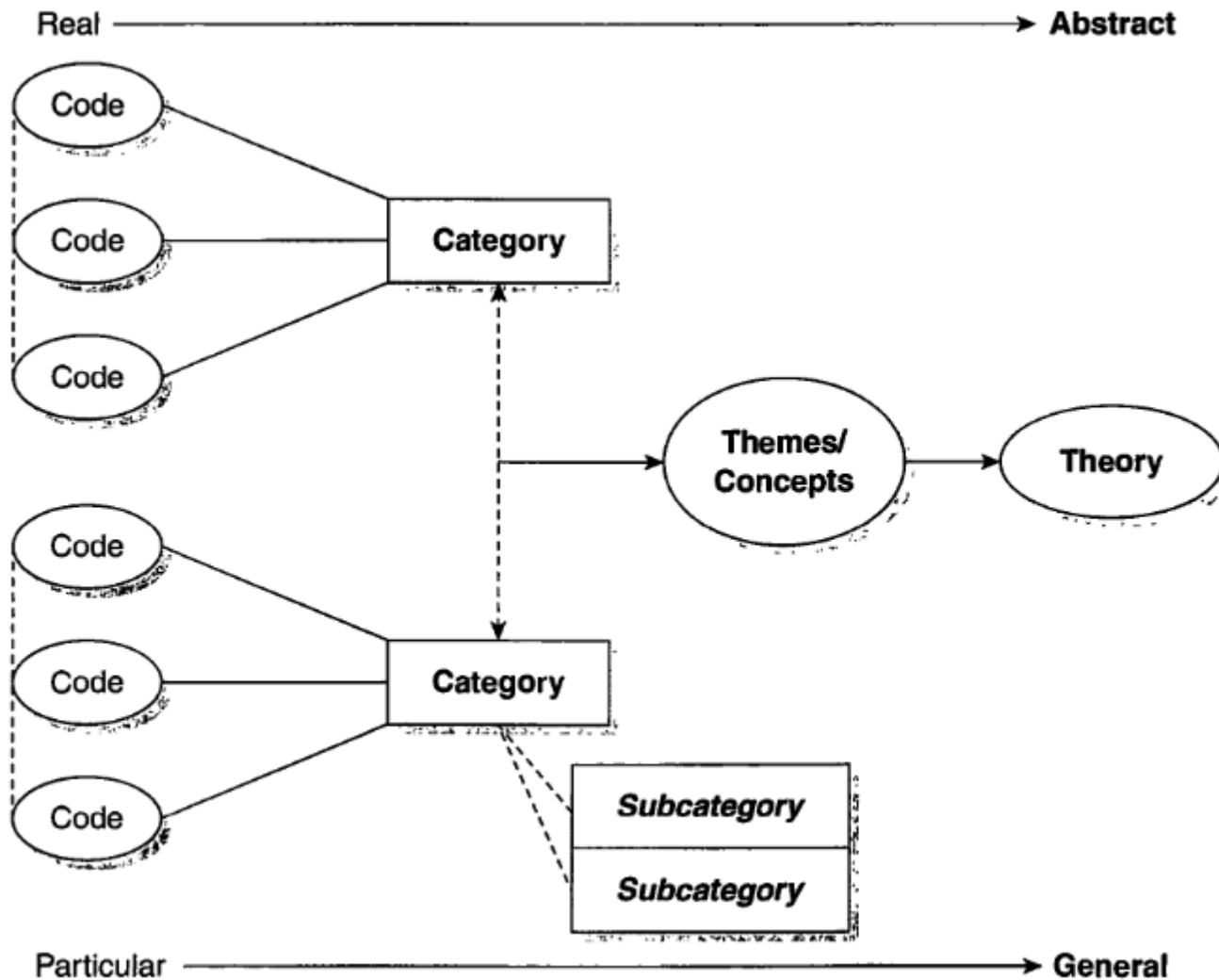
Zpřesňování výzkumné otázky
Zužování fokusu (selektivita analýzy)

Vzájemné porovnávání, vymezení
Propracování kategorií/koncepcí/témat

KÓD > KATEGORIE > KONCEPT

KÓD > KATEGORIE > KONCEPT

KÓD

- označení významové jednotky, shrnutí jejího významu
- „rukověť“, umožňuje dále „manipulovat“ s kódovaným významem

KATEGORIE

- obecnější třída jevů (skupina kódů)
- aspekt třídění, klasifikace, redukce zkoumané reality

KONCEPT

- abstraktní zachycení (reprezentace) určitého fenoménu
- důraz na obsah, definici, vlastnosti a dimenze

KÓD > KATEGORIE > KONCEPT

Kolik kódů, kategorií, témat v jedné studii?

- 80-100 kódů > 15-20 kategorií > 5-7 hlavních témat (Saldaña, 2009)
- Závěrečný počet kategorií/témat by měl být co nejmenší

V naší studii (VO: Jak se terapeuti vyvíjejí směrem k integrativní perspektivě?)

- 165 kódů > 23 kategorií > 3 velké okruhy (1. motivace k integraci, 2. fáze vývoje, 3. sociální dynamika vývoje)

Rozděleno do samostatných studií:

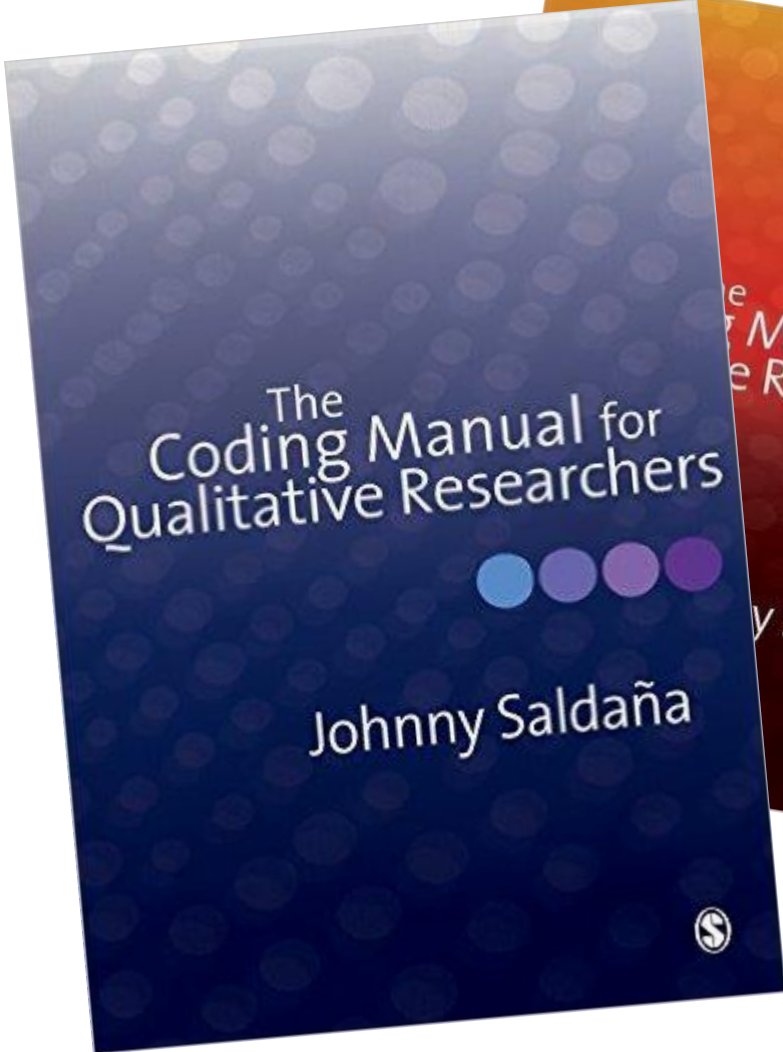
- Motivace k integraci: 39 kódů > 6 kategorií (Řiháček & Danelová, 2015)
- Fáze vývoje k integraci: 75 kódů > 13 kategorií > 3 fáze (Řiháček & Danelová, 2016)
- Sociální dynamika: málo nasycené kategorie, nedostatečné na samostatnou publikaci

KÓDOVÁNÍ

... explorativní technika, k níž neexistuje konkrétní návod (Saldaña, 2009)

... není to jen „nálepkování“, je to *vztahování* dat k výzkumné otázce

... každá kvalitativní studie je jedinečná a vyžaduje jedinečný přístup (volbu metod) (Patton, 2002)

JEDNO Z MOŽNÝCH ROZDĚLENÍ KÓDOVACÍCH METOD

„First Cycle“ Coding Methods

- Počáteční kódování, získání orientace v datech, základní zpracování dat, jejich „rozporcování“, uchopení
- Obvykle otevřené, inkluzivní

„Second Cycle“ Coding Methods

- Klasifikace, vyhledávání vzorců, integrace, konceptualizace, vytváření teorie,... - organizování dat
- Rekódování, reorganizace materiálu získaného v prvním cyklu
- Obvykle více fokusované, zacílenější

Cyklů může být samozřejmě více...

OBEČNÁ KRITÉRIA PRO KÓDOVÁNÍ

- Je metoda kódování v souladu s vaším konceptuálním či teoretickým rámcem?
- Souvisí metoda kódování s vaší výzkumnou otázkou?
- Je vám osobně metoda kódování příjemná, cítí se v ní jistě?
- Dávají samotná data prostor pro použití této metody?
- Poskytuje metoda kódování potřebnou míru specifičnosti?
- Vede vás metoda kódování k analýze (tj. vytváření kategorií, taxonomií, vzorců, témat apod.)?
- Přináší metoda kódování nové objevy, vhledy a souvislosti ve vztahu ke zkoumanému fenoménu?

TVORBA KATEGORIE/KONCEPTU

Název

- Výstižný, jedno- či víceslovný (může být i krátká věta)
- Může obsahovat „živá“ slova z dat

Popis

- Charakteristika kategorie v celých větách (od začátku píšeme tak, aby popis byl srozumitelný pro jiné čtenáře)

Poznámky

- Nápady, asociace, otázky, hypotézy, pochybnosti,...
- Vyplatí se odlišovat typem písma (např. kurzívou)

Úryvky

- Zaznamenáváme si především výstižné úryvky, které bude možné použít pro zdokumentování kategorie ve výsledcích
- Softwarové nástroje umožňují zobrazit všechny související významové jednotky

PŘÍKLAD: ANALÝZA POMOCÍ MS WORD

...
analizuje a drží se té metodě. Takže v zásadě to možné je, v čem bych zase viděla tu rezervu, aby nedocházelo k zmatení klienta tím, že prostě ten frekventant má nějaký zážitek, zintegruje si další oblast, měl by si zvážit, aby to pole bylo konzistentní pro toho klienta. Ale já si osobně myslím, že je užitečné mít na tom pozadí terapeutickém obsažené víc různých terapeutických přístupů jejích teorií, např. rodinné zvažování, systemické zvažování, analytické zvažování.
00:15:56-3

A vy s tím nějak pracujete v tom výcviku? Např. kdybych byla třeba já absolvent toho výcviku a

zintegrovat ze tv, to je v souladu s osobností terapeuta.

Tomas Rihacek 9. července 2012

Podmínka integrace: Konzistence terapie

Terapeut by měl zachovávat konzistentní terapeutické prostředí („pole“) pro klienta.

Vybavuje se mi literatura o asimilativní integraci, kde se hodně řeší, co udělá s terapeutickým vztahem zařazení techniky, která se hodně vymyká dosavadnímu přístupu (např. PD terapeut se najednou stává aktivním agentem změny a vnáší KBT techniku) – může to klienta mást.

Podmínka integrace: Konzistence terapie

Terapeut by měl zachovávat konzistentní terapeutické prostředí („pole“) pro klienta.

Vybavuje se mi literatura o asimilativní integraci, kde se hodně řeší, co udělá s terapeutickým vztahem zařazení techniky, která se hodně vymyká dosavadnímu přístupu (např. PD terapeut se najednou stává aktivním agentem změny a vnáší KBT techniku) – může to klienta mást.

ANALYTICKÉ POZNÁMKY

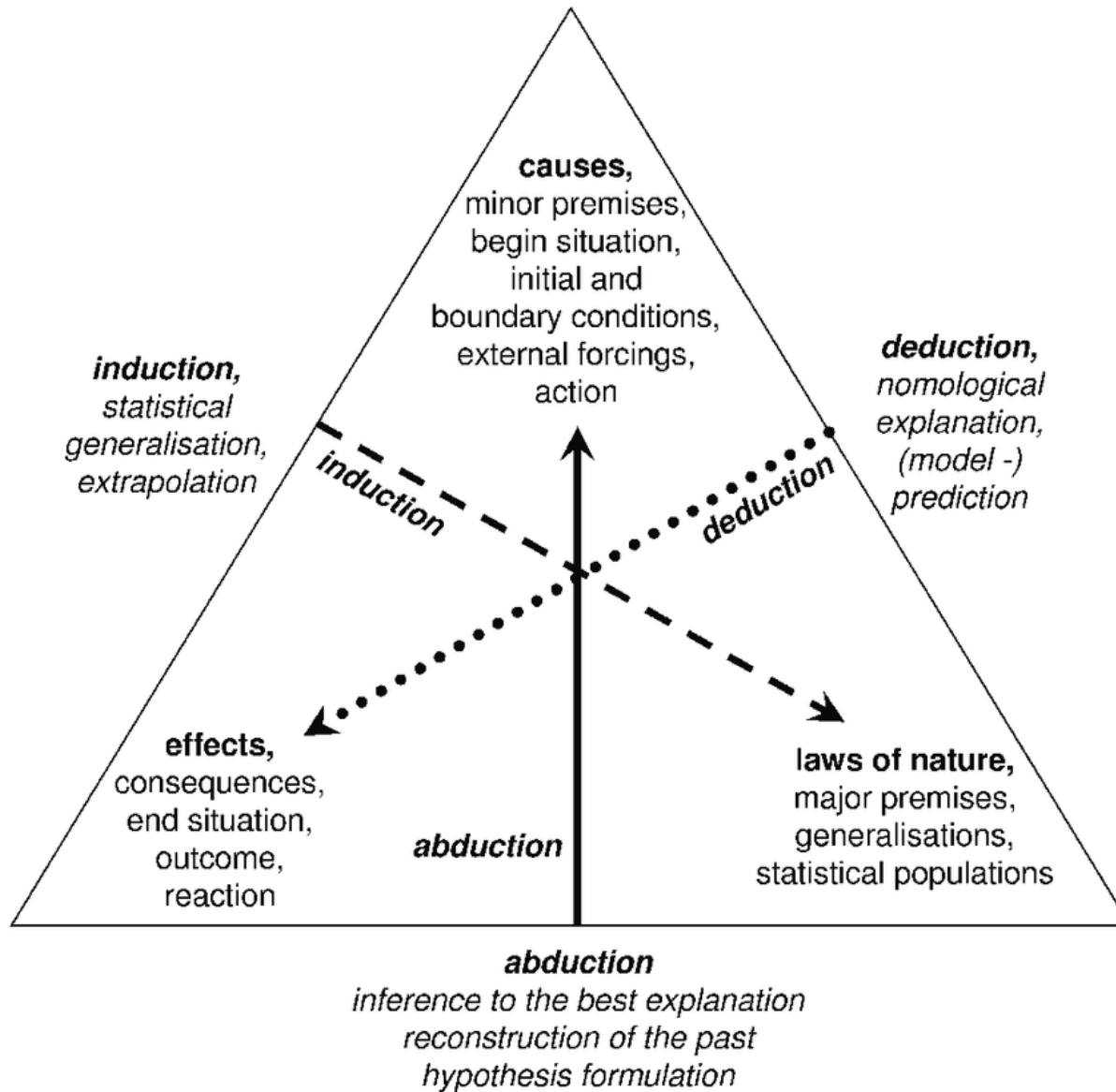
- Jakmile se objeví nějaký nápad, myšlenka, ihned si ji poznamenejte (nespoléhejte na paměť)

Analytické poznámky se mohou týkat např.

- Vašeho osobního vztahu k participantům, fenoménu, datům
- Výzkumných otázek
- Jednotlivých kategorií/témat
- Vztahů mezi kategoriemi, vzorců
- Vztahů vašich výsledků a existující teorie
- Výzkumných dilemat, průběžných rozhodnutí, etických dilemat
- Budoucích směrů vašeho výzkumu
- Nápadů k uspořádání a prezentaci výsledků

OSOBNÍ PŘEDPOKLADY

- Organizovanost (systematičnost)
- Vytrvalost (zvládání frustrace)
- Vyrovnání se s nejednoznačností (interpretační mnohoznačnost)
- Flexibilita (schopnost opustit prvotní kódování, měnit perspektivu)
- Kreativita (kvalitativní analýza je zčásti uměním)
- Rigorózní etičnost (ve vztahu k participantům, datům, analýze)
- Rozsáhlá slovní zásoba (přesnost čísel je zde nahrazena přesností pojmenování a vyjádření)

„First-cycle“ coding methods

KÓDOVÁNÍ ZÁKLADNÍCH CHARAKTERISTIK

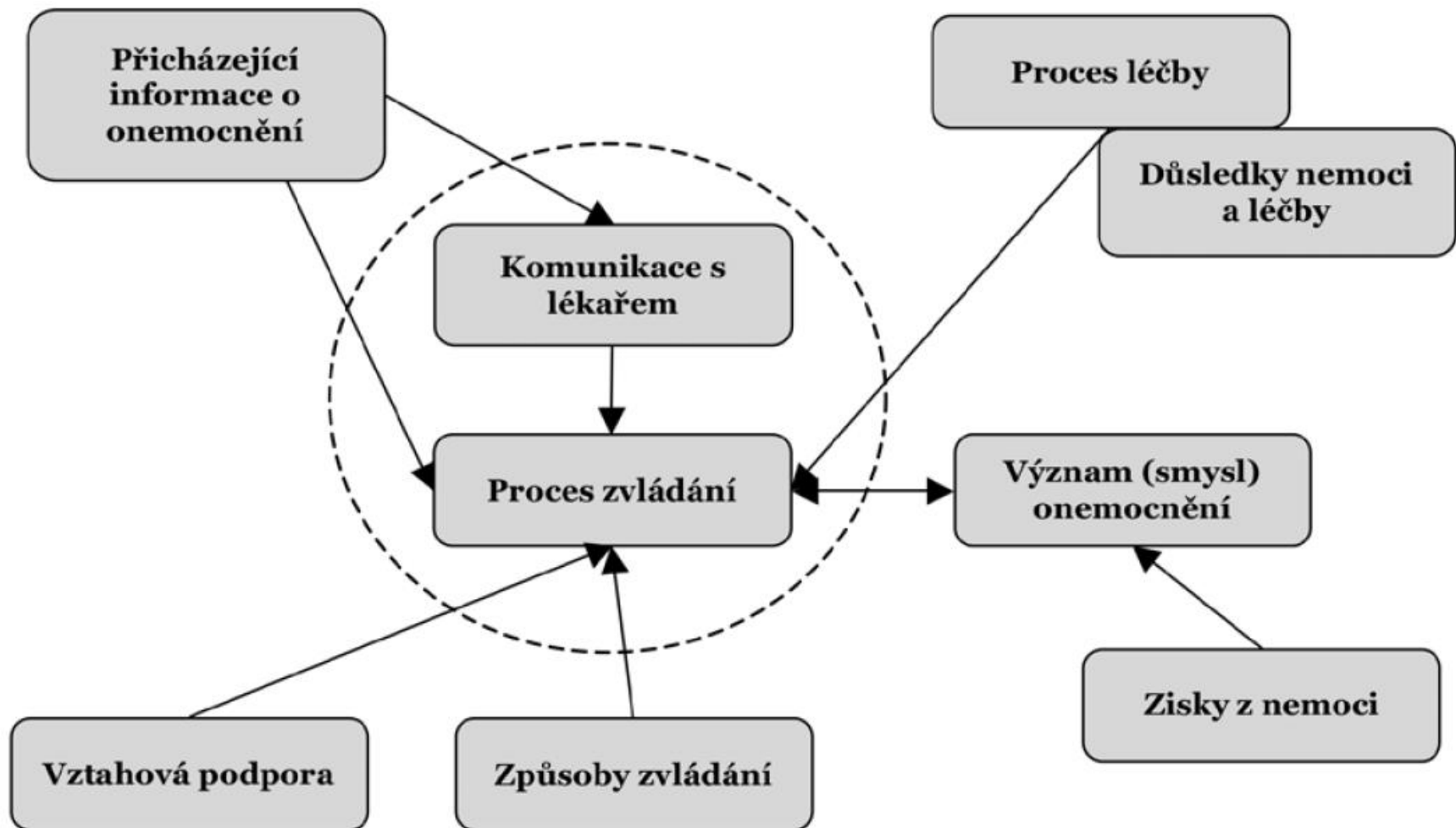
(ATTRIBUTE CODING)

- charakteristiky popisující jednotlivé části datového souboru („košilka spisu“)
- příklad:
 - Participant/ka: Judith
 - Pohlaví: žena
 - Věk: 46
 - Délka psychotherapeutické praxe: 18
 - Primární profese: klinická psycholožka, právnička
 - Psychotherapeutický výcvik: Gestalt terapie a psychosyntéza, krátký kurz KBT
 - Datum a čas rozhovoru: 18. 1. 2011, 16.30-17.55
 - Okolnosti rozhovoru: ...
- mohou sloužit pro:
 - deskripci vzorku
 - kontextuální ukotvení dat, vodítka pro interpretaci
 - tvorba podsouborů pro účely porovnávání

TEMATICKÉ KÓDOVÁNÍ

(DESCRIPTIVE CODING)

- jedno- nebo víceslovné označení tématu (tj. „o čem“ data jsou), nikoliv obsahu
- je podobné strukturálnímu kódování, ale témata nejsou dána předem (výzkumnou otázkou), vynořují se během analýzy
- pomáhá vytvářet „základní slovník“ analýzy (či přehled témat zachycených v datech), který pak umožňuje další, zacílenější kolo analýzy
- příklad: *zkušenost žen, které onemocněly rakovinou prsu*

SHRNUJÍCÍ KÓDOVÁNÍ

- zhuštěný popis obsahu významové jednotky, obvykle v rozsahu jedné věty či jednoho řádku (Rennie, Phillips, & Quartaro, 1988) – cílem je zachytit „esenci“ významu (ve vztahu k výzkumné otázce)
- vede k jedinečným kódům pro každou významovou jednotku, představuje mezistupeň mezi daty a jejich následným tříděním do kategorií
- vhodné zejm. pro fenomenologickou analýzu (IPA) či „renniovskou“ linii GTM
- příklad: *probíhající výzkum M. Skutkové – vývoj začínajících psychoterapeutů*
 - pochybnosti ohledně zvládnutí sdělování jí blízkých témat klienty v pozici terapeuta
 - pocit vlastní terapeutické nekompetence
 - pocity nejistoty ohledně zvládnutí profese terapeuta
 - pochyby o kompetenci v roli terapeuta
 - pocit vědomé nekompetence
 - nejistota ohledně nekontaminování společné práce s klienty negativními pocity vůči nim
 - pocit vytrácení kontaktu s klienty – neschopnost být s jejich těžkými zkušenostmi
- ~ „tematizování dat“ (Saldaña, 2009)
- příklad: *Rennie et al. (1988)*

Int. Can you recall what was going on between you and your therapist during this part of the interview?

Cl. Well, he was just listening intently. He wasn't commenting very much. I never really let him. Sometimes I interrupt him all the time because I have more to add, you know.

C (client) reported that **T** (therapist) was listening intently and wasn't commenting too much because **C** wouldn't let him. **C** would interrupt because he had more to add.

T listened intently; **C** interrupted; more to add.

- umožňuje postupně redukovat data na aspekty, které jsou podstatné z hlediska výzkumné otázky

PRIMÁRNÍ DATA

Já bych řekla, že vlastně jak jsem nejbliž k tomu vodotrysku, tak je to strašně osvobozující, ten zvuk. Vlastně neslyším skoro nic a je to strašně uklidňující a je to taková velká pohoda a mír, a když se od toho trochu vzdaluju, tak vlastně už jak slyším ty lidi a ten zvuk kolem, tak to vytváří takovej prostor, že vlastně... ta voda vytváří takový hrozně (klidný) centrum pro mě, z kterýho jako je takovej život, jsou tady lidi a ptáci...

Jaký centrum, já jsem nerozuměl...

Klidný, mírný, možná i takový teplý, možná to má trošku i co dělat s prostorem – nevím, jak by to bylo, kdybych nevěděla, jak to tady vypadá, ale přijde mi, že je to ohraničený všedností a zmatkem a vlastně ten prostor mezi tím je strašně příjemný, teplo, lidsky a ta voda tomu dodává takový mír a vlastně klid.

Ten prostor mezi tím, tím myslíš...

Když neslyším jen tu fontánu, ale... Když jsem u ní, tak slyším jenom tu vodu. Ale když trošku odstoupím a slyším i ty lidi a třeba když si tady hrají děti, tak je to takové strašně milé a je to příjemné, takové rodinné, skoro rodinné. Kdežto když slyším ty auta venku, tak jako je slyším, dívám se, zmatek, ale je to jak kdyby venku, je to prostě jak ohraničený prostor s takovým klidným centrem.

A taková ta rodinnost, jak jsi říkala, to je spojené s těma dětma?

To je hodně spojené s těma dětma, ale vůbec asi i s tím klidem, s tím hovorem, že tady vlastně nic nespěchá, že je to takový opravdu odpočinkový místo, místo na relaxaci. Vlastně tady nikdo nemluví rychle, nebo nic se tady neděje rychle, kdežto ty auta kolem jezdí hrozně rychle, i když to je možná spíš asociace, nevím. Ale je to spíš i prožitek, že tady je to všechno klidné, zpomalené, mírné a to venku je taková ta, takový všední chaos.

SHRNUTÍ

- v bezprostřední blízkosti fontány: zvuk fontány je osvobozující, nejsou díky němu slyšet okolní zvuky, je uklidňující, je to velká pohoda a mír

- v poněkud větší vzdálenosti jsou slyšet lidé, děti, zpěv ptáků, vzniká dojem příjemného, teplého prostoru, ohraničeného všedností a zmatkem

- fontána vytváří klidné centrum, voda tomu dodává klid a mír
- hovory lidí, hrající si děti, nic nespěchá – to vytváří skoro rodinnou atmosféru, odpočinkové místo

- kontrast mezi prostorem utvářeným fontánou (odpočinek, relaxace, zpomalení, klid) a vnějším prostorem (rychlá doprava, všednost, chaos)

KÓDOVÁNÍ „IN VIVO“

- kódy přímo využívající jazyka participantů, zprostředkovávají „hlas“ participantů
- pomáhají zajistit „živost“ a přesvědčivost výsledků analýzy
- zvláště užitečné např. při zkoumání mladých lidí či různých subkultur (a mikrokultur)
- lze využít jako samostatnou metodu, ale může limitovat výzkumníkovu perspektivu (nemusí přispívat k hlubšímu rozvoji konceptů) – obvykle se kombinuje s jinými typy kódování
- příklad: *Trčková (2014) – zkušenost účastníků encounterových skupin*
 - *in vivo* kód, který se stal názvem tématu: „Ještě se bojím“

PROCESUÁLNÍ KÓDOVÁNÍ

(PROCESS CODING)

- v ang. využívání gerundií („-ing“), v češtině podstatných jmen slovesných
- zachycení činností, strategií, dějů – jejich řetězení může vést k popisu procesů
- příklad: *Saldaña (2009)*

Narrative – Spreading Rumors:

1. [I]f you say one thing to one person,
2. and then they decide to tell two people,
3. then those two people tell two people,
4. and in one period everybody else knows.

Coded Process – Spreading Rumors:

1. SAYING ONE THING
2. TELLING OTHERS
3. TELLING OTHERS
4. EVERYBODY KNOWING

- někteří doporučují (Charmaz, 2006), jiný spíše varují před jejich nadužíváním a „inflací“ procesů (Glaser, 1978, 1992)

„AFEKTIVNÍ METODY“

- kódování emocí (emočních prožitkových kvalit)
- kódování hodnot, postojů a přesvědčení
- kódování „versus“ (odhalování dimenzí „za“ daty, pozornost věnovaná rozporům či „napětí“ v datech, protichůdné varianty)
- evaluační kódování (hodnocení obsažené v datech)

(Saldaña, 2009)

- Příklad „versus“ kódování: *Bachroníková (2015) – zkušenost lidí s nespecifickými střevními záněty*
 - Vyrovnávanie sa s obmedzeniami ochorenia – od zážitku obmedzení, až po ich nevnímanie
 - Boj o kontrolu nad chorobou
 - Stres pôsobí negativne, no neviem, čo s ním
- *embodied categorizing*: výzkumník se při hledání vhodného pojmenování spoléhá na svůj tělesně zakotvený prožitek (prožitkovou rezonanci)
 - pomáhá generovat výstižné názvy kategorií (pozor na idiosynkratické libůstky), experienciálně oslovují a vtahují čtenáře
 - užitečné zvláště ve fenomenologicky orientovaném výzkumu

(Rennie & Fergus, 2006)

STRUKTURÁLNÍ KÓDOVÁNÍ

(STRUCTURAL CODING)

- kódování úseků dat vztahujících se k určitému a priori zvolenému tématu (dílčí výzkumné otázce, tematické doméně) – tyto úseky jsou pak podrobeny další, podrobnější analýze
- kódy samy o sobě nejsou „objevné“, mají víceméně třídící charakter
- příklad (Smejkalová, 2015): *Jaká je povaha a průběh zážitků imaginárních dialogů (ID) s terapeutem (u klientů individuální terapie) v intervalech mezi terapeutickými sezeními?*
 - motivy vedoucí k ID
 - obsahy ID
 - forma ID
 - emoční doprovod ID
 - okolnosti (kontext) ID
 - význam/účel ID
 - přínos/důsledky ID pro klienta či terapii
- v rámci každé domény jsou pak vytvářeny kategorie, které popisují její variabilitu (viz CQR, Hill, 2012)
- může jít o výběr části dat pro dílčí studii v rámci většího projektu

1. Potřeba odkrýt význam událostí ze sezení
2. Potřeba doplnění informací a upřesnění
3. Chuť fantazírovat o následujícím sezení
4. Potřeba zabývat se aktuálními tématy
5. Potřeba přijetí, potvrzení a schválení
6. Potřeba získání nové perspektivy
7. Potřeba sdělit dojmy související s terapií
8. Potřeba nácviku sdělení – zkusit si něco říct „nanečisto“

KÓDOVÁNÍ STUPNĚ/VELIKOSTI

(MAGNITUDE CODING)

- přiřazení numerického nebo symbolického kódu, který vyjadřuje rozdíl ve stupni, intenzitě, rozsahu, důležitosti apod. (základní forma kvantifikace)
- recenzenti budou téměř jistě vyžadovat nějaké zajištění reliability (shoda posuzovatelů vyjádřená statisticky či zajišťovaná konsenzem)
- příklad:
 - odhadování intenzity emočního prožitku na základě použitých adjektiv („líbilo se mi to“ vs. „byl jsem z toho nadšený“)
- velmi hrubé, často jen dichotomické
- může být součástí vytváření teorie (GTM, viz Strauss & Corbin, 1999)
- často chybí data, není možno jednoznačně rozhodnout
- kvantifikaci lze zařadit do samotného sběru dat...

Zaměřte se prosím na svůj osobní proces stávání se terapeutem. **Stalo se během tohoto výcvikového setkání něco, co pro vás bylo v tomto ohledu obzvláště užitečné či nápomocné?**

Pokud ano, popište, prosím, stručně tento moment a napište, čím byl pro vás osobně významný:

Jak užitečný či nápomocný tento moment byl? Ohodnoťte jej na následující škále:

1
nepatrně

2
mírně

3
značně

4
zásadně

LITERÁRNÍ A JAZYKOVÉ METODY

- metaforické kódování (lze využít nějakou centrální metaforu, např. „divadelní jeviště“, a jednotlivé prvky kódovat jako „kulisy“, „oponu“ apod.)
- narativní kódování (analýza textů ve formě příběhů; využívání prozaických, poetických a dramatických elementů; analýza v kategoriích jako je žánr, zápletka apod.)
- kódování verbálních výměn (kódování může být zaměřeno např. na pozice aktérů, použité prostředky apod.; ~konverzační či diskurzivní analýza)

EXPLORAČNÍ METODY

- holistické kódování (snaží se uchopit celek, např. hledá „nadpis příběhu“ – analytickou jednotkou může být např. odstavec, stránka či celý rozhovor)
- provizorní kódování (začíná předem vytvořeným provizorním seznamem potenciálních kódů, který je pak rozvíjen a modifikován)
- kódování zaměřené na hypotézy (výzkumník testuje předem vytvořenou hypotézu, aplikuje předem daný seznam kódů, aby ověřil platnost hypotézy; ~obsahová analýza, mixed methods, konfirmační přístup)

PROCEDURÁLNÍ METODY

- Kódování podle předem stanoveného (obvykle již zavedeného, praxí ozkoušeného) protokolu
- Protokol obsahuje seznam kódů a vodítka pro jejich používání (tj. operacionalizaci)
- Vyžaduje odlišné nastavení výzkumníka než explorativní metody (výzkumník se nesoustředí na hledání nových významů, ale na rozhodování, zda určitý kód ne/lze použít)
 - Kódování dalších a dalších dat nevede k rozvíjení kvalitativního obsahu kódu, ale ke zjišťování frekvence výskytu, příp. souvislostí s výskytem jiných kódů
- Někdy umožňuje doplňovat i vlastní kódy
- Vyžaduje zácvik
- Umožňuje standardizované měření shody posuzovatelů
- Je na pomezí mezi kvali a kvanti „světem“ (kvalitativní data, ale kvantitativní analýza)
- Někdy v jedné studii zároveň kódujeme a vytváříme kódovací manuál...

Aktivace zdrojů

- 001: Terapeut se zamýšlí nad hledáním vnitřních i vnějších zdrojů.
- 002: Terapeut se chce zaměřit na mapování zdrojů v problematických oblastech.
- 002: Terapeut se chce zaměřit na kladné stránky a jejich využití v budoucnosti.
- 005: Terapeut se chce zaměřit sociálních vazeb a jiných směrů realizace.

Terapeutická smlouva

- 001, 002: Terapeut se chce zaměřit na práci s alternativami zakázkami.
- 005: Terapeut přemýšlí o možnostech rozpracování klientovy zakázky.

Vřelost

- 001: Terapeut se chce zaměřit na budování důvěry a podporu klienta.
- 002: Terapeut zmiňuje zaměření na povzbuzení, podporu a ocenění.
- 005: Terapeut se zamýšlí nad ošetřením klientova prožívání.

Práce s emocemi

- 001: Terapeut se chce zaměřit na možné potlačené emoce a práci s nimi.

Rozvíjení nových dovedností

- 001: Terapeut se chce věnovat dennímu režimu a zapojení odpočinku klienta.
- 002: Terapeut se chce věnovat nácviku komunikace s opačným pohlavím.

„Second-cycle“ coding methods

ZAMĚŘENÉ KÓDOVÁNÍ

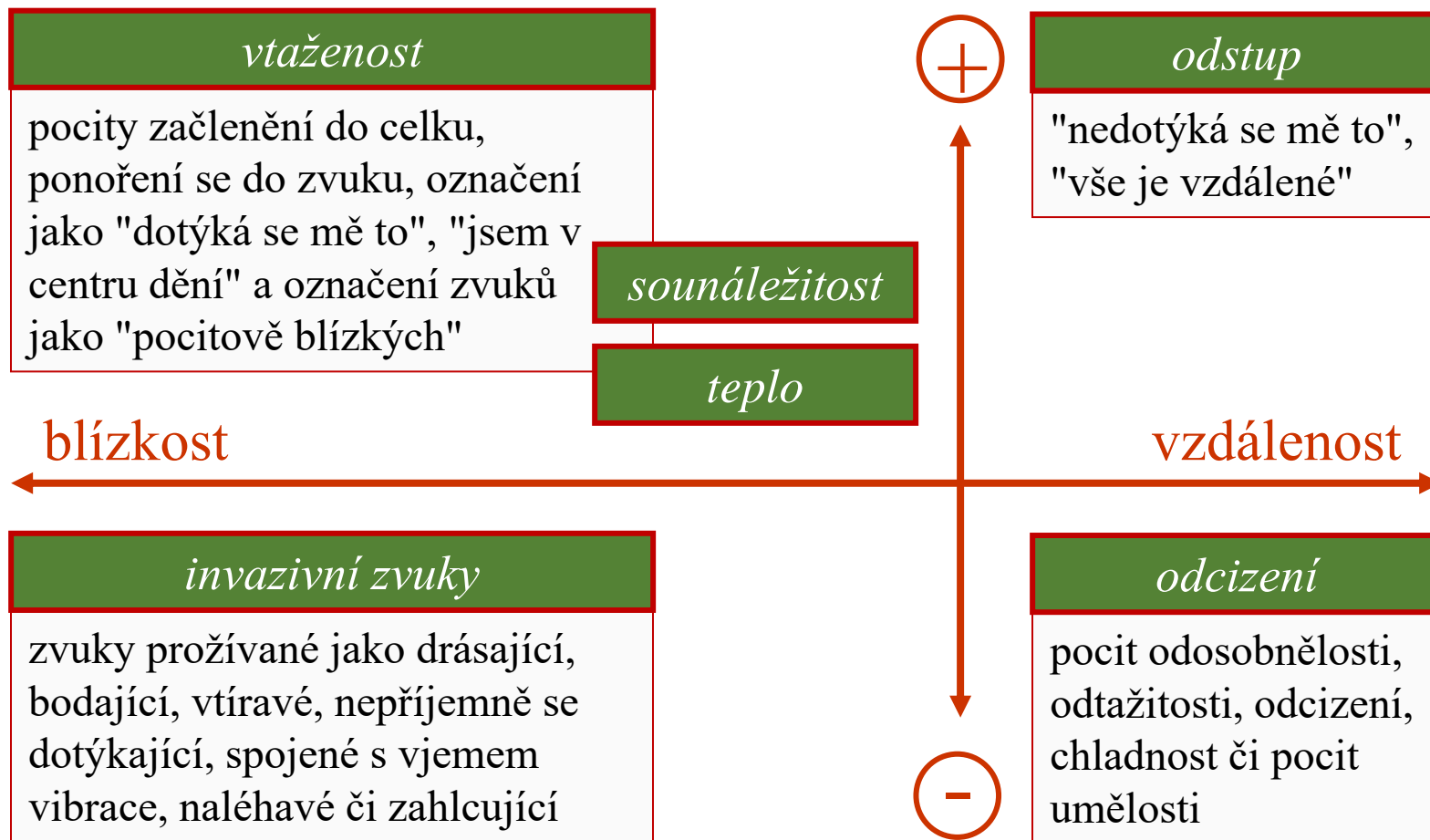
(FOCUSED CODING)

- Kódování zaměřené na dotváření a nasycení vybraných kategorií – výzkumník vybírá z dat pouze pasáže relevantní vzhledem k těmto kategoriím (a případně dosbírává další data, aby tyto kategorie dosytil)
- I pouhá reanalýza dat s pozorností zaměřenou pouze na určité kategorie pravděpodobně odhalí další detaily a souvislosti, které při první analýze unikly výzkumníkově pozornosti
- Kategorie jsou rozvíjeny pomocí definování jejich vlastností (vyjadřují to, co mají všechny prvky společné) a dimenzí (vyjadřují vnitřní variabilitu kategorie)

KÓDOVÁNÍ VZORCŮ

(PATTERN CODING)

- Vytváření metakódů, které identifikují určité téma, konfiguraci či vysvětlení
- Shrnují velké množství materiálu do smysluplných a úsporných analytických jednotek
- Příklad: vyhledávání slovních asociací zahrnujících slovo „pokud“ (implikuje vztah podmínky či příčiny)
- Často mají podobu metafor, které shrnují či spojují větší bloky dat

popředí	
přítomnost zvuků	jsou přítomny zvuky, které přitahují pozornost
	nejsou přítomny zvuky, které by přitahovaly pozornost

horizont	
zvuky horizontu se „nedotýkají“ (odstup)	osobní distance
zvuky horizontu se „dotýkají“ (invazivní)	

<i>Motivy³</i>	<i>Související obsahy</i>	<i>Konvence imaginární události⁴</i>
m4: Potřeba zabývat se aktuálními tématy (17x)	o4: Představy o osobnosti a projevech terapeuta o5: Ožehavé myšlenky a záležitosti	k1: Utřídění myšlenek a pomoc při rozhodování (6x) k2: Prohloubení vhledu a uvědomění (7x) k3: Čerpání emoční podpory (7x) k4: Získání inspirace a nových úhlů pohledu (1x) k5: Dopady na subjektivní vnímání terapeutického vztahu (2x) k8: Změna postojů a chování (1x)
m1: Potřeba odkrýt význam události ze sezení (12x)	o1: Rekapitulace událostí a scénářů ze sezení o3: Představy o sdělování dojmů týkajících se terapeutického procesu o5: Ožehavé myšlenky a záležitosti	k1: Utřídění myšlenek a pomoc při rozhodování (2x) k2: Prohloubení vhledu a uvědomění (6x) k3: Čerpání emoční podpory (2x) k4: Získání inspirace a nových úhlů pohledu (8x) k5: Dopady na subjektivní vnímání terapeutického vztahu (2x) k6: Vliv na připravenost a sebedůvěru v komunikaci (1x)
m6: Potřeba získání nové perspektivy (6x)	o2: Představy o potenciální náplni budoucích sezení o4: Představy o osobnosti a projevech terapeuta	k1: Utřídění myšlenek a pomoc při rozhodování (2x) k4: Získání inspirace a nových úhlů pohledu (4x) k6: Vliv na připravenost a sebedůvěru v komunikaci (1x)
m2: Potřeba doplnění informací a upřesnění (5x)	o1: Rekapitulace událostí a scénářů ze sezení o2: Představy o potenciální náplni budoucích sezení o5: Ožehavé myšlenky a záležitosti	k2: Prohloubení vhledu a uvědomění (3x) k3: Čerpání emoční podpory (1x) k6: Vliv na připravenost a sebedůvěru v komunikaci (3x) k8: Změna postojů a chování (1x)
m5: Potřeba přijetí, potvrzení a schválení (5x)	o4: Představy o osobnosti a projevech terapeuta o5: Ožehavé myšlenky a záležitosti	k1: Utřídění myšlenek a pomoc při rozhodování (1x) k4: Získání inspirace a nových úhlů pohledu (1x) k3: Čerpání emoční podpory (3x) k5: Dopady na subjektivní vnímání terapeutického vztahu (2x)
m3: Chuť fantazírovat o následujícím sezení (5x)	o2: Představy o potenciální náplni budoucích sezení o4: Představy o osobnosti a projevech terapeuta	k1: Utřídění myšlenek a pomoc při rozhodování (2x) k6: Vliv na připravenost a sebedůvěru v komunikaci (3x)
m7: Potřeba sdělit dojmy související s terapií (5x)	o3: Představy o sdělování dojmů týkajících se terapeutického procesu o4: Představy o osobnosti a projevech terapeuta	k5: Dopady na subjektivní vnímání terapeutického vztahu (4x) k6: Vliv na připravenost a sebedůvěru v komunikaci (2x)
m8: Potřeba nácvičku sdělení – zkusit si něco říct „nanečisto“ (4x)	o2: Představy o potenciální náplni budoucích sezení o6: Nácviček komunikace a jednání o5: Ožehavé myšlenky a záležitosti o4: Představy o osobnosti a projevech terapeuta	k1: Utřídění myšlenek a pomoc při rozhodování (1x) k6: Vliv na připravenost a sebedůvěru v komunikaci (3x) k8: Změna postojů a chování (1x)

AXIÁLNÍ KÓDOVÁNÍ

(AXIAL CODING)

- Kategorie získané v otevřeném kódování se propojují do vztahů podle paradigmatu (zjednodušeně podle Strauss, 1987; Strauss & Corbin, 1999)
- Kategorie jsou propojovány na úrovni svých vlastností a dimenzí

PODMÍNKY

Kauzální
Intervenující
(Kontextuální)

→ JEV

Odpověď na otázku
„Co se tu děje?“

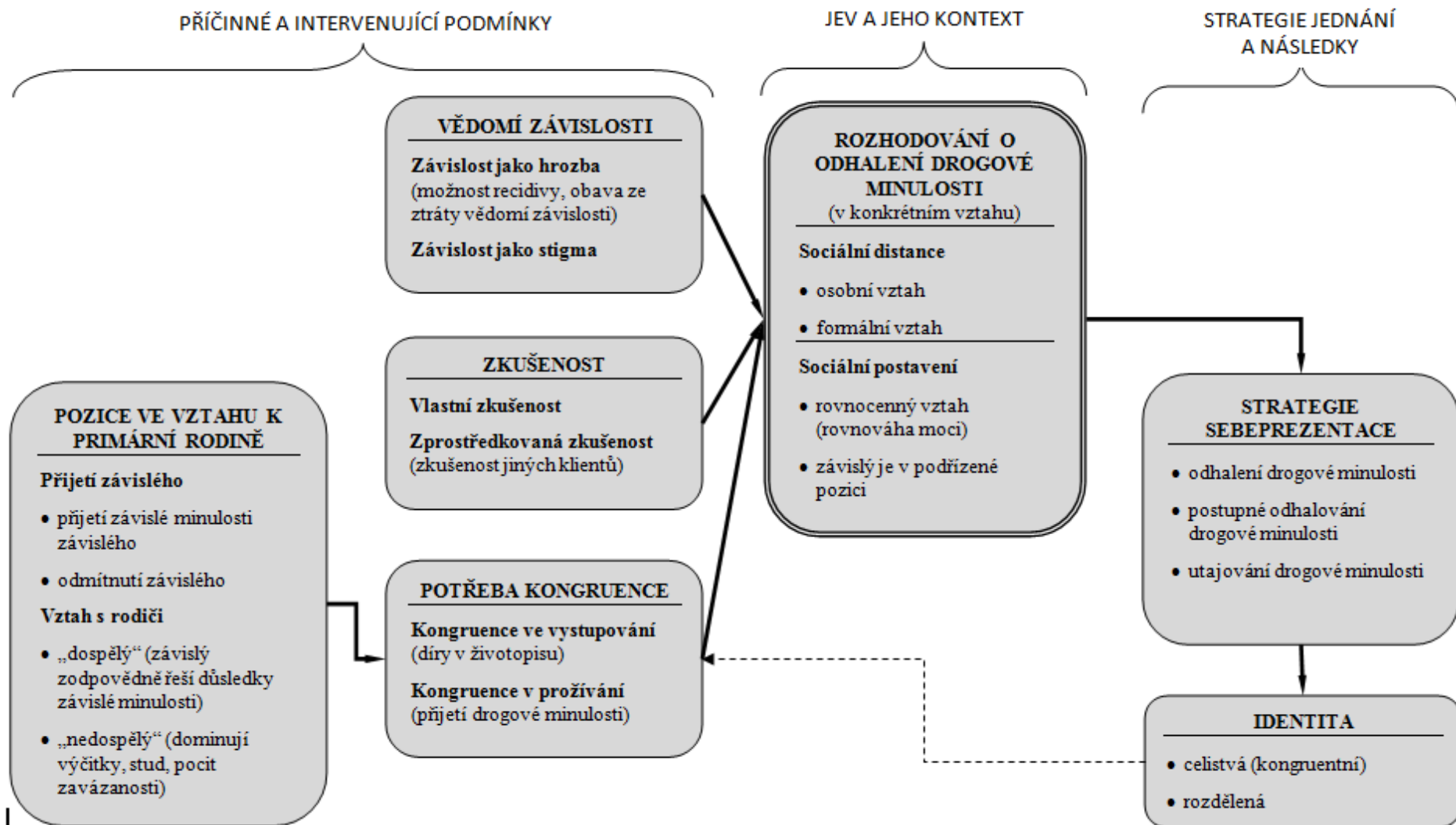
→ JEDNÁNÍ/
INTERAKCE

Strategické
Rutinní

→ NÁSLEDKY

Zkušenost
Zvládání
Atd.

Jak drogová identita závislých po léčbě zasahuje v průběhu doléčování do procesu utváření jejich nové, nedrogové identity?

Sociální distance

Sociální postavení

	Vzdálený	Blízký
Podřízené	<i>Odtajnění</i>	<i>Utajení</i>
Rovnocenné	<i>Utajení</i>	<i>Utajení</i> <i>Postupné odtajnění</i>

Sociální distance

Sociální postavení

	Vzdálený	Blízký
Podřízené	<i>Odtajnění</i>	<i>Postupné odtajnění</i>
Rovnocenné	<i>Odtajnění</i> <i>Postupné odtajnění</i>	<i>Postupné odtajnění</i> <i>Odtajnění</i>

TEORETICKÉ KÓDOVÁNÍ

(THEORETICAL CODING)

- Kategorie získané v otevřeném kódování se propojují do vztahů (~axiální kódování), ale typ vztahů není předepsán
- Glaser (1978) nabízí řadu možností, např.
 - Hierarchické: A může být zvláštním případem (tj. subkategorií) kategorie X
 - „Kauzální“: A může být podmínkou B (ve smyslu příčiny, mediátoru, moderátoru), C může být důsledkem B
 - Procesuální: A, B a C jsou odlišitelnými fázemi procesu (nebo tvoří temporální sekvenci v širším smyslu)
 - Teleologické: A je prostředek, B je cíl
 - Atd.

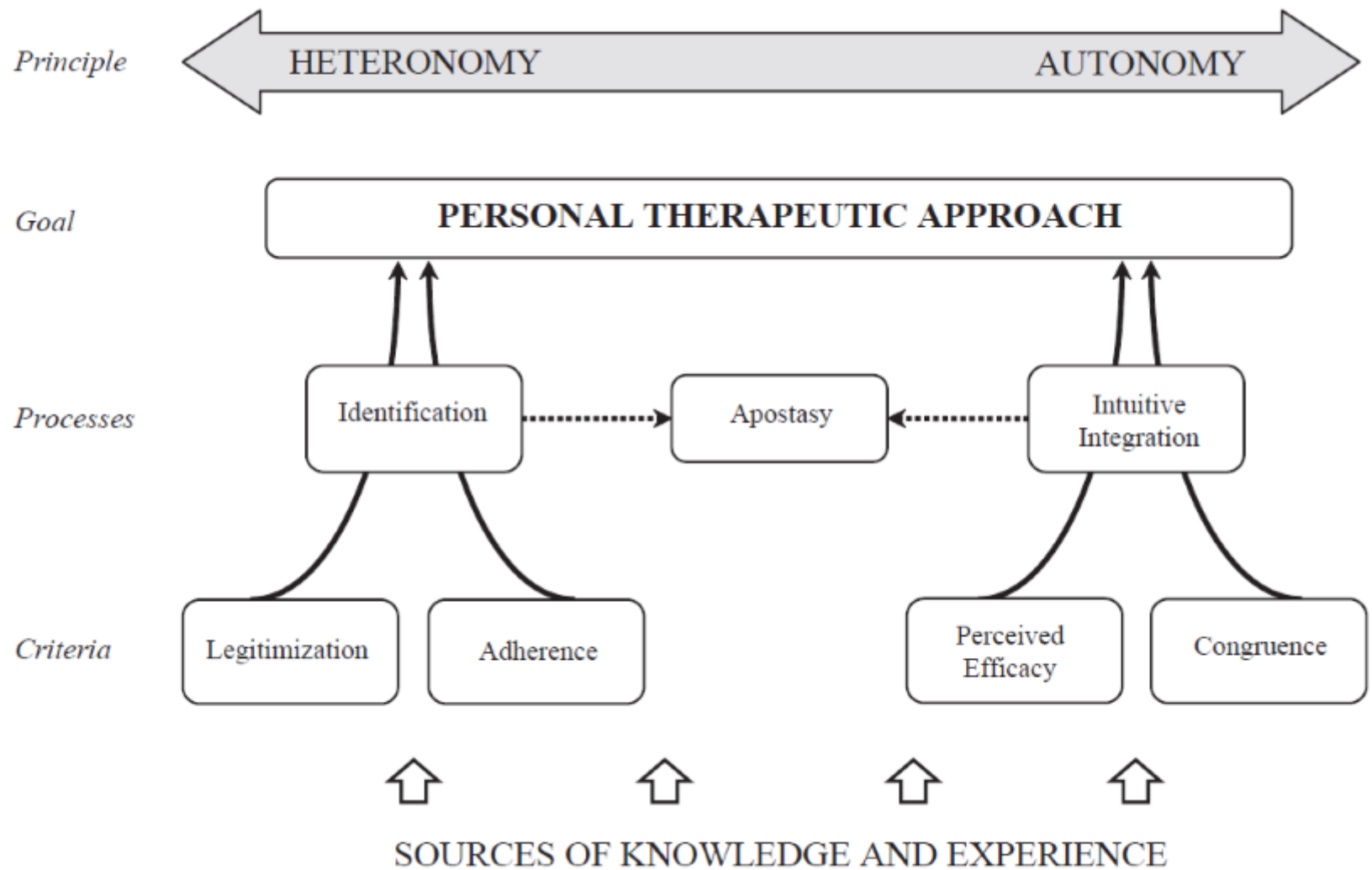

Figure 1. Criteria and processes in the development of *Personal Therapeutic Approach*.

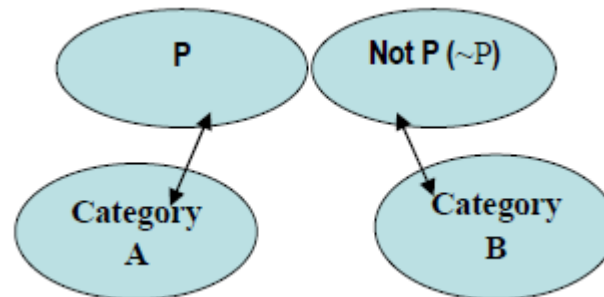
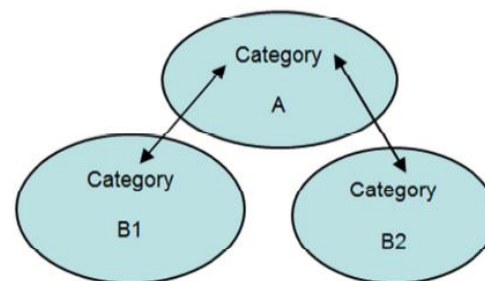
RELATIONSHIP BETWEEN CATEGORIES (RBC)

- Metodologie vyvinutá pro metasyntézu případových studií (ale využitelná obecněji)
- Zaměřuje se na propojování kategorií na základě souvislostí v datech (explicitní propojení = „těsné vztahy“; opakovaný výskyt ve stejném kontextu = „volné vztahy“)

Bilaterální Jedna kategorie (A) se opakovaně objevuje v kontextu jiné kategorie (B).

Trilaterální Jedna kategorie (A) spojuje dvě oddělené kategorie (B1, B2) tím, že je v bilaterálním vztahu s každou z nich.

Kvadrilaterální Dvojice protikladných kategorií (P, ~P) propojují dvě oddělené kategorie (A, B) tak, že kategorie A se vztahuje ke kategorii P stejným způsobem, jako se kategorie B vztahuje ke kategorii ~P.

(Rabinovich & Kacen, nepubl.)

ELABORATIVNÍ KÓDOVÁNÍ

(ELABORATIVE CODING)

- Spočívá v rozpracovávání již existujícího konceptu pocházejícího z předchozích studií – v datech vyhledáváme pouze ty místa, která se váží k danému konceptu a rozvíjí ho
- Je mnohem více řízeno „top-down“ procesem
- Příklad: Osobní terapeutický přístup – ústřední koncept, který „z pozadí“ ovlivňoval sérii analýz a sám se díky těmto analýzám rozvíjel
 - Integrace jako cesta k autonomii (Řiháček, Danelová, & Čermák, 2012)
↓
 - Integrace v českých výcvicích (Řiháček & Koutná Kostínková, 2012)
↓
 - Motivace k integraci (Řiháček & Danelová, 2015)
↓
 - Vývojový model cesty k integraci (Řiháček & Danelová, 2016)
↓
 - Pokus o konceptualizaci osobního terapeutického přístupu (Řiháček & Roubal, 2017)

VÝVOJOVÉ KÓDOVÁNÍ

(LONGITUDINAL CODING)

- Kódování změn, jak se odehrávají během vývoje
 - Narůst či emergence
 - Kumulace
 - Body obratu
 - Úbytek či vymizení
 - Stálost
 - Idiosynkratické (nepředvídatelné, platné pouze pro daný případ)
 - Chybějící (co v daném případě chybí)